

Wyrok z dnia 17 maja 2007 r.

III UK 4/07

1. Przepis art. 477¹⁴ § 4 k.p.c. nie ma zastosowania w sprawie o rentę socjalną, w której decyzję wydano przed dniem 1 stycznia 2005 r., czyli przed jego wejściem w życie.

2. Sąd drugiej instancji może orzec o przyznaniu renty socjalnej za okres po wyroku sądu pierwszej instancji.

Przewodniczący SSN Kazimierz Jaśkowski, Sędziowie SN: Zbigniew Korzeniowski (sprawozdawca), Andrzej Wróbel.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 17 maja 2007 r. sprawy z odwołania Moniki B. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych-Oddziału w S. o prawo do renty socjalnej, na skutek skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 4 października 2006 r. [...]

o d d a l i ł skargę kasacyjną.

U z a s a d n i e

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Apelacyjny w Lublinie zmienił wyrok Sądu Okręgowego w Siedlcach z dnia 22 lutego 2005 r., oddalający odwołanie wnioskodawczyni Moniki B. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych-Oddziału w S. z dnia 12 grudnia 2003 r., odmawiającej jej renty socjalnej z braku całkowitej niezdolności do pracy, w ten sposób, że ustalił prawo do renty socjalnej od dnia 10 października 2005 r. do 31 grudnia 2007 r.

Wnioskodawczyni miała prawo do renty socjalnej ustalone do końca listopada 2003 r. Po wniosku o dalsze świadczenie lekarz orzecznik w dniu 4 grudnia 2003 r. stwierdził u niej częściową niezdolność do pracy i na tej podstawie pozwany skarżoną decyzją odmówił jej renty socjalnej. W postępowaniu odwoławczym Sąd Okręgowy na podstawie opinii kilku biegłych ustalił, że wnioskodawczyni nie jest całkowicie niezdolna do pracy i wobec tego na mocy art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 27 czerwca

2003 r. o rencie socjalnej decyzję pozwanego uznał za prawidłową i odwołanie wnioskodawczynie oddalił.

Sąd Apelacyjny uzupełnił postępowanie dowodowe i na podstawie opinii biegłej psychiatry ustalił, że wnioskodawczynie jest całkowicie niezdolna do pracy od października 2005 r. do końca grudnia 2007 r. z powodu naruszenia sprawności organizmu, istniejącej u niej przed 18 rokiem życia. Jednakże w tym okresie wystąpiło dalsze pogorszenie sprawności, co doprowadziło do całkowitej niezdolności do pracy. Pomimo że w grudniu 2003 r., jak i w dacie wyrokowania przez pierwszą instancję, wnioskodawczynie nie była całkowicie niezdolna do pracy, to Sąd Apelacyjny za uprawnione i uzasadnione uznał podjęcie orzeczenia reformatoryjnego, jako że postępowanie apelacyjne jest kontynuacją poprzedniego (dotychczasowego) postępowania. Składanie przez wnioskodawczynię kolejnego wniosku do organu rentowego w oparciu o daną opinię „doprowadziłoby do pozbawienia jej wypłaty należnej renty za okres około roku”. Stwierdzenie całkowitej niezdolności do pracy nie stanowiło nowej okoliczności w rozumieniu art. 477¹⁴ § 4 k.p.c., bowiem wynikała bezpośrednio z naruszenia sprawności organizmu przed 18 rokiem życia, przyjmującej różny stopień natężenia.

Skargę kasacyjną pozwany oparł na podstawie procesowej i zarzucił naruszenie: 1. art. 378 § 1 w związku z art. 385 k.p.c., przez ich niezastosowanie i wyjście w orzeczeniu poza granicę apelacji i zaskarżenia; 2. art. 382 k.p.c., przez błędną wykładnię polegającą na przyjęciu możliwości rozstrzygnięcia przez Sąd drugiej instancji na podstawie nowych stanów faktycznych, nieistniejących w czasie postępowania przed Sądem pierwszej instancji; 3. art. 477¹⁴ § 3 k.p.c., przez błędną wykładnię polegającą na uznaniu, że ustalenie całkowitej niezdolności do pracy powstałej w czasie trwania postępowania apelacyjnego dla osoby, która miała uprzednio ustaloną częściową niezdolność do pracy nie jest nową okolicznością w rozumieniu tego przepisu. W uzasadnieniu wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania wskazano na potrzebę wykładni przepisów prawa budzących poważne wątpliwości i wywołujących wątpliwości w orzecznictwie, o których mowa powyżej, ponieważ są stosowane od niedawna, nie mają utrwalonego orzecznictwa, istnieją rozbieżności i wątpliwości co do ich stosowania i wykładni. „Skarga wobec naruszenia przepisów postępowania jest oczywiście uzasadniona”. Na tej podstawie organ rentowy wniósł o uchylenie wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

W odpowiedzi wnioskodawczynie wniosła o jej oddalenie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie ma uzasadnionej podstawy i dlatego podlega oddaleniu. Niewłaściwie skarżący rozumie art. 378 § 1 k.p.c., gdy zarzuca, że zostały przekroczone „granice czasowe” apelacji z tej przyczyny, iż postępowanie apelacyjne może dotyczyć wyłącznie okoliczności faktycznych i prawnych, które istniały na dzień wyrokowania przez sąd pierwszej instancji i zaskarżenia apelacyjnego. Według skargi nie było dopuszczalne zasądzenie renty za czas po wyroku pierwszej instancji. Sąd drugiej instancji orzeka w sprawie i jest również sądem merytorycznym. Samodzielnie ustala stan faktyczny i dokonuje subsumcji. Nie jest związany zarzutami apelacji, choć niewątpliwie stanowią one zasadniczy punkt ciężkości w drugiej instancji. Nie jest też związany ustalonym stanem faktycznym. Sąd drugiej instancji orzeka na podstawie materiału zebranego w postępowaniu w pierwszej instancji oraz w postępowaniu apelacyjnym. Z tych przyczyn jurydycznie nieuzasadnione (a nawet niezrozumiałe) są więc zarzuty skargi o naruszeniu przez drugą instancję art. 382 k.p.c. i art. 385 k.p.c. Pierwszy przepis nie mógł być niestosowany, a drugi wobec określonej subsumcji został zastosowany, zresztą na korzyść skarżącego.

Przedmiot sprawy wyznaczała decyzja pozwanego i później w pierwszej oraz w drugiej instancji był taki sam. Chodziło wszak cały czas o prawo do renty socjalnej. Do świadczenia rentowego ma zastosowanie art. 383 k.p.c. W postępowaniu apelacyjnym w sprawach o świadczenia powtarzające się można rozszerzyć żądanie o świadczenia za dalsze okresy. W sprawach o rentę nie jest więc niedopuszczalne pozytywne orzekanie o rencie za okres późniejszy niż decyzja organu rentowego. Ustalenia i ocena prawna nie zatrzymują się czasowo na dacie decyzji. Stąd i kwestia prawomocnego osądzenia sprawy (art. 365 i 366 k.p.c.) z zasady łączona jest z prawomocnym zakończeniem sprawy (wyrokiem pierwszej lub drugiej instancji), a nie z datą decyzji (por. wyroki: z dnia 10 marca 1998 r., II UKN 555/97, OSNAPiUS 1999 nr 5, poz. 181; z dnia 3 lipca 2001 r., II UKN 462/00, OSNP 2003 nr 7, poz. 184; z dnia 18 lutego 2003 r., II UK 139/03, OSNP 2004 nr 7, poz. 128). Czasookres pomiędzy decyzją a zakończeniem sprawy był przedmiotem sprawy. Sądy pierwszej i drugiej instancji orzekają według ustalonego stanu faktycznego i prawnego w dniu zamknięcia rozprawy (art. 316 k.p.c.). Nie można twierdzić, że Sąd drugiej instancji wyrokował co do przedmiotu, który nie był objęty żądaniem (art. 321 k.p.c.). Organ

rentowy z pozycji organu administracji wydającego decyzję staje się stroną postępowania w sprawie cywilnej (art. 1 i art. 477¹¹ § 1 k.p.c.). Procesowo nie istniała więc przeszkoda do orzekania o rencie socjalnej przez drugą instancję za okres po decyzji i po wyroku pierwszej instancji.

Zarzut naruszenia art. 477¹⁴ § 4 k.p.c. (wobec argumentacji skargi w jej podstawie zapewne tylko przez omyłkę powołano art. 477¹⁴ § 3 k.p.c.) nie był uzasadniony. Wpierw jednak nie można było nie dostrzec, że przepis ten literalnie odnosi się do spraw o świadczenia z ubezpieczenia społecznego, którym renta socjalna nie jest (jest świadczeniem z zabezpieczenia społecznego). Niemniej, należy zgodzić się z wykładnią przedstawioną w odpowiedzi Sądu Najwyższego na pytanie prawne, a stwierdzającą, że do odwołania od decyzji w sprawie renty socjalnej stosuje się 477⁹ § 3¹ k.p.c. (uchwała z dnia 29 listopada 2005 r., II UZP 12/05, OSNP 2006 nr 17-18, poz. 275). Zasadne są bowiem wnioski wynikające z wykładni systemowej i celowościowej, że zmiana procedury cywilnej wprowadzona ustawą z dnia 20 kwietnia 2004 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z FUS (Dz.U. Nr 121, poz. 1264) winna odnosić się nie tylko do rent z ubezpieczenia społecznego. Przepis art. 477¹⁴ § 4 k.p.c. ma więc również zastosowanie do rent socjalnych. Jednakże przepis ten odnosi się do sądu pierwszej instancji, zatem ustrojowo nie może być naruszany przez sąd drugiej instancji, który go nie stosuje. Skarga kasacyjna przysługuje zaś od wyroku drugiej instancji (art. 398¹ § 1 k.p.c.).

Całkowicie skarga pomija również względy czasowe. Przepis art. 477¹⁴ § 4 k.p.c. wszedł w życie 1 stycznia 2005 r. i nie może mieć zastosowania do sprawy, w której decyzja została wydana w dniu 12 grudnia 2003 r. Brak jest podstaw do zastosowania zasady bezpośredniego stosowania nowej procedury, gdyż nowe rozwiązanie dotyczy kwestii odwoławczej, w której zastosowanie ma zasada stosowania przepisów z chwili czynności odwoławczych (art. XV § 1 i § 2 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. Przepisy wprowadzające Kodeks postępowania cywilnego). Taki sam wniosek potwierdzają - co najmniej pośrednio - przepisy ustawy zmieniającej procedurę (z dnia 20 kwietnia 2004 r., wyżej powołanej) o stosowaniu jej rozwiązań dopiero od 1 stycznia 2005 r. (art. 20 i art. 21). Skoro od tej daty wprowadzono dwuinstancyjne orzekanie lekarskie, to również negatywny skutek procesowy oparcia odwołania na podstawie nowych okoliczności, określony w art. 477¹⁴ § 4 k.p.c., nie powinien mieć zastosowania do decyzji wydanych przed tą datą.

Skoro przepis art. 477¹⁴ § 4 k.p.c. nie miał w sprawie zastosowania to zwalania to od wykładni tego przepisu, na potrzebę której wskazano w skardze. Mimo to, całkowicie nie można podkreślić stanowiska skarżącego, że ustalenie prawa wynikającego z całkowitej niezdolności do pracy dla osoby, która dotychczas tego prawa nie miała (wobec częściowej niezdolności do pracy) stanowi „nową okoliczność warunkującą niemożność orzeczenia co do istoty sprawy”. Nową okolicznością dotyczącą stwierdzenia niezdolności do pracy, nie braną pod uwagę w orzekaniu co do istoty sprawy według art. 477¹⁴ § 4 k.p.c., jest stan chorobowy lub ułomność organizmu, inne (nowe) niż istniejące w chwili wniosku o rentę i powstałe po złożeniu odwołania od decyzji organu rentowego. Czym innym jest natomiast zmiana tego samego stanu chorobowego lub ułomności wynikająca tylko z ich pogorszenia. Nową okolicznością nie powinno być też to co związane jest z pierwotnie podawaną niezdolnością do pracy. W jej ramach sytuacja może być zmienna. Sama definicja niezdolności do pracy, to również przecież gradacja stanów, która z tych samych przyczyn zdrowotnych nie wyklucza pogorszenia i przekroczenia stopnia częściowej niezdolności do pracy. W toku sprawy odwoławczej sytuacja taka może ulegać zmianie i to poza sferą „nowych okoliczności dotyczących stwierdzenia niezdolności do pracy” niezależnie nawet od tego na ile całkowicie i należycie organ rentowy zbadał stan zdrowia przed wydaniem decyzji.

Skarga nie zarzuciła naruszenia prawa materialnego ani innych przepisów procesowych, stąd ustalenie okresowej całkowitej niezdolności do pracy i prawa do renty socjalnej nie było objęte dalszą kontrolą kasacyjną (art. 398¹³ § 1 k.p.c.).

Z tych motywów orzeczono jak w sentencji na mocy art. 398¹⁴ k.p.c.

=====